Resolucija parlamentarne skupščine Euronest o odpravi neformalnega in neprijavljenega dela ter krepitvi socialne varnosti zaposlenih v državah Evropske unije in vzhodnih partnerskih državah

(2018/C 343/04)

PARLAMENTARNA SKUPŠČINA EURONEST,

— ob upoštevanju pridružitvenih sporazumov med Evropsko unijo in Moldavijo, Gruzijo in Ukrajino, Sporazuma o celovitem in okrepljenem partnerstvu (CEPA) z Armenijo ter zlasti poglavij iz teh sporazumov o trgovini in trajnostnem razvoju ter o zaposlovanju, socialni politiki in enakih možnostih,

— ob upoštevanju Pogodbe o Evropski uniji (PEU), zlasti njene preambule ter členov 3 in 6,

— ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU), zlasti členov 6, 9, 145, 151, 152, 153, 154, 156, 159 in 168,

— ob upoštevanju Listine Evropske unije o temeljnih pravicah,

— ob upoštevanju Evropske konvencije o človekovih pravicah,

— ob upoštevanju Evropske socialne listine z dne 3. maja 1996, zlasti njenega dela I in člena 3 dela II,

— ob upoštevanju Evropskega kodeksa socialne varnosti iz leta 1964 in spremenjenega kodeksa iz leta 1990,

— ob upoštevanju Uredbe (ES) št. 883/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o koordinaciji sistemov socialne varnosti [1] in Evropske konvencije o socialni varnosti (ETS št. 078),

— ob upoštevanju razglasitve evropskega stebra socialnih pravic novembra 2017 in resolucije Evropskega parlamenta z dne 19. januarja 2017 o evropskem stebru socialnih pravic [2],

— ob upoštevanju konvencij in priporočil št. 81, 102, 129, 155, 187, 197, 202 in 204 Mednarodne organizacije dela (MOD) ter Agende za dostojno delo,

— ob upoštevanju skupne izjave z vrhunskega srečanja vzhodnega partnerstva dne 24. novembra 2017 v Bruslju in 20 ciljev, ki jih je treba doseči do leta 2020, ter sprejete in priložene spremenjene strukture,

A. ker si v skladu s členom 3 PEU Unija prizadeva za trajnostni razvoj Evrope, usmerjen v polno zaposlenost in socialni napredek, ter za visoko raven varstva in izboljšanje kakovosti okolja, ker je EU razglasila evropski steber socialnih pravic kot odgovor na vse večje izzive na področju socialne varnosti in zaščite državljanov EU; ker obstaja socialni pravni red EU, ki temelji na različnih nacionalnih pravnih instrumentih, pravnih instrumentih EU in mednarodnih pravnih instrumentih, zlasti konvencijah MOD in Sveta Evrope, ki običajno vključujejo pravice, povezane predvsem s pogodbami o zaposlitvi, delovnimi pogoji ali dostopom do socialnega varstva;

B. ker Listina Evropske unije o temeljnih pravicah določa pravice, ki so še posebej pomembne za delavce, ki se gibljejo znotraj EU ali proti EU, zlasti človekovo dostojanstvo (člen 1), prepoved suženjstva in prisilnega dela (člen 5), svobodo izbire poklica in pravico do dela (člen 15), prepoved diskriminacije (člen 21), pravico do obveščenosti in posvetovanja (člen 27), pravico do kolektivnih pogajanj in ukrepov (člen 28), pravico dostopa do služb za posredovanje zaposlitev (člen 29), varstvo v primeru neupravičene odpustitve (člen 30), poštene in pravične delovne pogoje (člen 31), prepoved dela otrok in varstvo mladih pri delu (člen 32), socialno varnost in socialno pomoč (člen 34), varovanje zdravja (člen 35) ter pravico do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča (člen 47);

C. ker še ni formalnega mehanizma za čezmejno sodelovanje med pristojnimi organi v državah članicah pri obravnavanju vprašanj v zvezi z neprijavljenim delom; ker je bila maja 2016 vzpostavljena evropska platforma za boj proti neprijavljenemu delu, katere cilj je izmenjava najboljših praks in informacij o tem vprašanju ter spodbujanje sodelovanja med državami članicami;

[1] UL L 166, 30.4.2004, str. 1.
[2] Sprejeta besedila, P8_TA(2017)0010.

D. ker je Komisija predlagala novo direktivo o preglednih in predvidljivih delovnih pogojih;

E. ker je Komisija predložila predlog za priporočilo Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialnega varstva;

F. ker je Komisija napovedala ustanovitev evropskega organa za delo, da bi zagotovila izvrševanje pravil EU o mobilnosti delovne sile; ker je najavila tudi načrte za uvedbo evropske številke socialnega zavarovanja;

G. ker imajo evropska sosedska politika, zlasti poglobljena in celovita območja proste trgovine (DCFTA) z Gruzijo, Republiko Moldavijo in Ukrajino, ter ureditve za potovanje brez vizumov daljnosežne posledice za trg dela in socialne razmere zaposlenih v državah članicah EU in državah vzhodnega partnerstva; ker čezmejno poslovanje zahteva sodelovanje med nacionalnimi organi za spremljanje in izvrševanje predpisov s področja delovnega prava, da se zagotovi izvajanje obstoječe zakonodaje;

H. ker brezposelnost, korupcija in slabo upravljanje ter nasilni konflikti v sosedstvu EU ljudi silijo, da zapustijo svoje domove in poiščejo delo, kjer lahko, tudi v tujini; ker je verjetneje, da bodo begunci in priseljenci postali neprijavljeni delavci brez socialnega varstva in ker so pogosto zaposleni za nekvalificirano delo; ker so begunci in migranti, zlasti ženske, najbolj ranljive skupine na trgu dela in v družbi nasploh;

I. ker so socialne posledice svetovne finančne in gospodarske krize ter procesi preoblikovanja v državah članicah EU in državah vzhodnega partnerstva daljnosežni, od brezposelnosti mladih in dolgotrajne brezposelnosti do vse večje neenakosti in revščine; ker so te razmere, ki so pogosto stranski produkt varčevalnih ukrepov, povzročile številne spremembe v sistemih socialne varnosti držav članic EU in sosedskih držav, ki so privedle do zmanjšanih standardov, tudi na področju zdravstvenega varstva in pokojnin; ker so reforme delovnega zakonika privedle do deregulacije in liberalizacije, vendar niso zmanjšale neformalnega gospodarstva;

J. ker ima neprijavljeno delo pogosto čezmejno razsežnost; ker se lahko narava neprijavljenega dela razlikuje od države do države, odvisno od gospodarskih, upravnih in socialnih razmer; ker se nacionalna zakonodaja o neprijavljenem delu in opredelitve, ki se uporabljajo na nacionalni ravni, razlikujejo od države do države; ker bi bilo treba ukrepe za boj proti neprijavljenemu delu oblikovati tako, da se upoštevajo te razlike;

K. ker so možnosti za neprijavljeno delo ključni dejavnik, ki spodbuja nezakonito priseljevanje; ker se prebivalcem brez dovoljenja za bivanje in z neurejenim statusom, ki običajno niso vključeni v sistem socialne varnosti, pogosto ponuja neprijavljeno delo pod pogoji, ki so socialno nesprejemljivi in kršijo predpise o zdravju in varnosti ali nacionalne kolektivne pogodbe;

L. ker se trg dela in družba spreminjata tako v državah članicah EU kot tudi v državah vzhodnega partnerstva in ker se kažejo veliki izzivi zaradi digitalne revolucije, spreminjajočih se delovnih vzorcev in demografskega razvoja, kar ustvarja nove izzive in priložnosti za trg dela;

M. ker so primeri, ko je kljub dejstvu, da je v pravu EU in pravu držav članic EU veliko oblik izkoriščanja delovne sile opredeljenih kot kaznivo dejanje, mogoče izkoriščanje v gospodinjskem sektorju, na primer pri čiščenju in oskrbi otrok ali starejših;

Splošne ugotovitve

1. poudarja, da so boj proti neprijavljenemu delu in ukrepi za zagotavljanje socialne varnosti resen skupni izziv držav članic EU in držav vzhodnega partnerstva, zato jih je treba vključiti v skupna prizadevanja in sodelovanje;

2. priznava, da je neprijavljeno delo zapleten in zahteven izziv, zlasti za države, ki se srečujejo s težkimi socialno-ekonomskimi razmerami, za katere je značilna velika brezposelnost, splošna revščina in socialna izključenost, slabo poslovno okolje in pomanjkanje fiskalnega manevrskega prostora; vendar poudarja, da ima neprijavljeno delo resne posledice za družbo na splošno, vključno z izgubljenimi prihodki za nacionalne davčne organe, zmanjševanjem financiranja socialnega varstva in distribucijo socialnih koristi, negotovimi delovnimi pogoji in sistemskim tveganjem, povezanim s kršitvami temeljnih pravic delavcev, pomanjkanjem skupnega zastopanja in nepošteno konkurenco med podjetji; zato poudarja, da so potrebne skladne in celovite nacionalne strategije ter mednarodno sodelovanje, da se omogoči prehod z neformalnega v formalno gospodarstvo;

3. zato obžaluje, da zapletena mreža vprašanj, povezanih z neprijavljenim delom, prehodom z neformalnega v formalno gospodarstvo in delo ter s socialno varnostjo delavcev, doslej še ni bila v središču politike vzhodnega partnerstva;

4. opozarja na dejstvo, da javna uprava in pravosodni sistem, ki mu državljani lahko zaupajo, odvračata od neprijavljenega dela; zato poudarja, da so za prehod z neformalnega v formalno gospodarstvo bistvenega pomena načelo pravne države, dobro upravljanje in izkoreninjenje korupcije;

5. izraža zaskrbljenost zaradi stopnje brezposelnosti mladih in števila mladih v EU in državah vzhodnega partnerstva, ki se ne izobražujejo, niso zaposleni ali se ne usposabljajo, ter zaradi deleža mladih v sivi ekonomiji; poudarja, da mladi prenašajo v prihodnost svojo kulturno, ekonomsko in socialno dediščino ter da bi bilo treba zato zdaj dati prednost ustvarjanju delovnih mest za mlade in ukrepom, ki spodbujajo tiste, ki opravljajo neprijavljeno delo, da prestopijo v prijavljeno gospodarstvo; poudarja, da bi morala naslednji večletni finančni okvir EU in naslednik evropskega instrumenta sosedstva zagotavljati večjo podporo zaposlovanju mladih v uradnem gospodarstvu z uporabo dobrih praks, razvitih v okviru pobude za zaposlovanje mladih;

6. spodbuja razvoj sistema, prek katerega so kvalifikacije, pridobljene v državah vzhodnega partnerstva, priznane v EU;

7. ponovno poudarja pomen politike ničelne tolerance pri javnem naročanju in dajanju posojil mednarodnih finančnih institucij (Svetovna banka, Mednarodna finančna korporacija, Evropska banka za obnovo in razvoj ter Evropska investicijska banka) za neprijavljeno delo, vključno pri podizvajalcih in v dobavnih verigah;

Kratkoročni ukrepi

8. poziva države članice EU in države vzhodnega partnerstva, naj povečajo ozaveščenost javnosti o nujnosti ukrepanja in okrepijo prizadevanja za boj proti neprijavljenemu delu, tudi s kampanjami za ozaveščanje javnosti v sodelovanju s socialnimi partnerji; poziva Komisijo, naj podpre države članice EU in države vzhodnega partnerstva pri zagotavljanju učinkovitih informacij o posledicah neprijavljenega dela za delavce, podjetja in družbo ter o pravicah delavcev na podlagi mednarodnih standardov dela iz konvencij Mednarodne organizacije dela, vključno s postopki za pritožbe in ugovore; poudarja, da je treba povečati ozaveščenost širše javnosti o dejstvu, da se lahko delavci, ki delajo neprijavljeni, zelo izkoriščajo, in spodbujati ozračje ničelne tolerance do izkoriščanja teh delavcev, vključno z njihovim izkoriščanjem v zasebnih gospodinjstvih;

9. spodbuja države EU in vzhodnega partnerstva, ki tega še niso storile, naj ratificirajo in v praksi spodbujajo ustrezne konvencije in priporočila Mednarodne organizacije dela, vključno s konvencijo št. 94 (delovne klavzule (javno naročanje)), št. 102 (socialna varnost (minimalni standardi)), št. 144 (tristransko posvetovanje), št. 155 in njenim protokolom iz leta 2002, št. 167 (varnost in zdravje v gradbeništvu), št. 184 (varnost in zdravje v kmetijstvu), št. 187 (okvir za promocijo varnosti in zdravja pri delu), št. 189 (delavci v gospodinjstvu), št. 202 (raven socialne zaščite), št. 204 prehod z neformalnega v formalno gospodarstvo) in št. 205 (zaposlovanje in dostojno delo za mir in odpornost);

10. meni, da bi bilo treba bolj poudariti izvajanje določb iz dvostranskim sporazumov med EU in državami vzhodnega partnerstva, ki zadevajo trgovino in trajnostni razvoj, zaposlovanje, socialno politiko in enake možnosti; poziva Komisijo, naj zagotovi obsežne informacije o izvajanju ustreznih določb iz pridružitvenih sporazumov ter poglobljenih in celovitih sporazumov o prosti trgovini z Moldavijo, Gruzijo in Ukrajino v okviru letnih poročil o izvajanju ter o napredku pri izvajanju zadevnih določb celovitega in okrepljenega sporazuma o partnerstvu med EU in Armenijo po njegovi ratifikaciji;

11. poziva, naj se v okviru večstranske strukture vzhodnega partnerstva vzpostavi mehanizem institucionalnega sodelovanja za boj proti neprijavljenemu delu; priporoča vzpostavitev večstranske (pod)platforme v okviru Generalnega direktorata za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje, ki bi lahko organom vzhodnega partnerstva, vključno s platformo 2, zagotovila informacije o socialnih in delovnih vidikih trgovine in gospodarskega sodelovanja;

12. meni, da bi se lahko po vzoru platforme za boj proti neprijavljenemu delu vzpostavil mehanizem, ki bi temeljil na izmenjavi primerov najboljše prakse in boljšega zbiranja podatkov; poudarja, da bi moral tak mehanizem zagotoviti okvir za oceno dejavnikov, značilnosti, vzrokov in okoliščin za neformalno in neprijavljeno delo ter slabih delovnih pogojev v nacionalnem in čezmejnem okviru ter za izmenjavo primerov najboljše prakse na področju krepitve socialne varnosti delavcev ter pri spodbujanju dostojnega dela in socialne zaščite za vse;

13. poziva države članice in države vzhodnega partnerstva, naj sklenejo dvostranske sporazume o izmenjavi podatkov in upravnem sodelovanju na področju čezmejnega neprijavljenega dela; poudarja, da je treba razviti praktična orodja za boj proti organiziranim oblikam in mrežam za čezmejno neprijavljeno delo;

14. pozdravlja sprejetje evropskega stebra socialnih pravic; poziva države članice EU in države vzhodnega partnerstva, naj na naslednjem srečanju na visoki ravni organizirajo razprave o tem, kako prilagoditi politiko vzhodnega partnerstva evropskemu stebru socialnih pravic in razviti skupni okvir za analizo izvajanja temeljnih socialnih pravic, z uporabo 20 načel evropskega stebra socialnih pravic in s sklicevanjem na pregled socialnih kazalnikov ter z dolgoročnim ciljem, da države vzhodnega partnerstva sprejmejo teh 20 načel;

15. meni, da lahko platforma za boj proti neprijavljenemu delu prispeva k boljšemu sodelovanju, saj lahko združi strokovnjake iz držav EU in držav vzhodnega partnerstva; poziva EU, naj razmisli o mehanizmu, ki bi državam, ki niso članice EU, omogočil sodelovanje pri dejavnostih platforme in pri koriščenju ugodnosti, ki jih prinaša;

16. poziva k odpiranju programov za zaposlovanje in dostojno delo državam vzhodnega partnerstva;

17. poudarja, da imajo delovne inšpekcije pomembno vlogo pri varstvu pravic delavcev, zagotavljanju zdravja in varstva na delovnem mestu ter boju proti nevarnemu delovnemu okolju, preprečevanju kršitev pravil o varnosti pri delu ter spodbujanju pravične in socialno odgovorne gospodarske rasti, saj zagotavljajo izplačevanje plač in plačevanje prispevkov za socialno varnost, kar povečuje davčne prihodke in prispevke v socialno blagajno, hkrati pa zaposlenim zagotavlja zavarovanje v primeru bolezni ali nezgode na delovnem mestu ter pokojnino; obžaluje dejstvo, da so bili inšpekcijski organi za delo oslabljeni ali celo ukinjeni zaradi varčevalnih ukrepov in tranzicijskih procesov; poziva zlasti države vzhodnega partnerstva, naj spremenijo ta razvoj in nacionalnim inšpekcijskim organom za delo zagotovijo ustrezno financiranje, osebje in usposabljanje; poziva Komisijo, naj podpre čezmejno usposabljanje in druge oblike sodelovanja med nacionalnimi inšpekcijskimi organi za delo;

18. je seznanjen s pomembno vlogo, ki jo imajo socialni partnerji v številnih državah članicah EU v boju proti neprijavljenemu delu; poudarja potrebo po okrepitvi socialnega dialoga in posvetovanja s socialnimi partnerji v državah vzhodnega partnerstva, da se vključijo v prizadevanja za boljše delovne pogoje, delovne standarde in socialno zaščito;

19. svetuje nacionalnim organom v državah članicah EU, naj spodbujajo nacionalna zavezništva proti neprijavljenemu delu na področjih, ki so najbolj prizadeta, kot so gradbeništvo, prevozi, turizem in kmetijstvo;

20. poudarja pomembno vlogo sindikatov v boju proti neprijavljenemu delu in pri zaščiti neprijavljenih delavcev, saj so sindikati običajno prvi subjekti, ki jih je treba seznaniti s problematičnimi, goljufivimi, nepoštenimi ali nezakonitimi situacijami; z zaskrbljenostjo ugotavlja, da se sindikati v državah vzhodnega partnerstva soočajo s težavami, kot so omejevanje svobode združevanja in zbiranja vse do ovir za dosego socialnega dialoga; poziva države članice EU in države vzhodnega partnerstva, naj poskrbijo za vzpostavitev pogojev, ki jih sindikati potrebujejo za ukrepanje, in poziva Evropsko komisijo, naj jih še naprej podpira;

21. spodbuja poslovneže v EU in v državah vzhodnega partnerstva, da prevzamejo družbeno odgovornost v boju proti neprijavljenemu delu, tudi v dobavnih verigah; jih opozarja, da neprijavljeno delo ustvarja nepošteno konkurenco na trgu;

22. pozdravlja ustanovitev delovne skupine 5 za socialno in delovno politiko in socialni dialog v okviru foruma civilne družbe vzhodnega partnerstva; predlaga, naj ta delovna skupina s svojimi prispevki k vlogi civilne družbe prispeva k sedanji razpravi o boju proti neprijavljenemu delu;

23. poziva EU, naj del pomoči, namenjene državam vzhodnega partnerstva v okviru finančnih instrumentov večletnega finančnega okvira za obdobje po letu 2020, nameni temu zapletenemu sklopu vprašanj, vključno s podporo institucionalnemu razvoju sistemov za delovne inšpekcije, krepitvi socialnega dialoga in zmogljivosti socialnih partnerjev, tudi na sektorski ravni, ter civilnemu dialogu in delu organizacij civilne družbe na splošno;

Dolgoročni ukrepi

24. poudarja, da bi moral biti prehod z neformalnega v formalno gospodarstvo del širše dolgoročne strategije za povečanje strukturiranega ustvarjanja delovnih mest, izboljšanje kakovosti delovnih mest in dostopa do podpore za zaposlovanje, za boj proti segmentaciji delovne sile, proti korupciji, za zagotovitev fiskalnih in socialnih prispevkov, razvoj ali razširitev celovitega kritja socialnega zavarovanja in zagotovitev splošnega življenjskega zavarovanja v skladu s priporočilom št. 202 Mednarodne organizacije dela;

25. poudarja, da izkušnje kažejo, da tako vloga organov za uveljavljanje skladnosti z obstoječo zakonodajo in zagotavljanje spodbud, kot so davčne olajšave za dohodek, kot programi subvencij za zakonito zaposlovanje uspešno prispevajo k spreminjanju neprijavljenega dela v prijavljeno delo; poziva države članice EU in države vzhodnega partnerstva, naj pripravijo dolgoročni načrt s preverljivimi referenčnimi merili;

26. spodbuja države vzhodnega partnerstva, naj v celovitem sodelovanju z deležniki, tudi s socialnimi partnerji in nevladnimi organizacijami, razvijejo nacionalne zmogljivosti za preprečevanje neprijavljenega dela in boju proti njemu;

27. poudarja, da je mogoče privlačnost neprijavljenega dela učinkovito zmanjšati z razvijanjem preglednih davčnih sistemov in javnih sistemov socialnega varstva, ki so dostopni in privlačni; poziva države članice EU in države vzhodnega partnerstva, naj oblikujejo nacionalne strategije za doseganje celovitih sistemov socialne varnosti v skladu s priporočilom št. 202 Mednarodne organizacije dela o minimalnih ravneh socialne zaščite in konvencijo št. 102 o socialni varnosti, da bi se področje uporabe razširilo na trenutno nekrito prebivalstvo v neformalnem gospodarstvu in ustrezno obravnavalo vprašanje neprijavljenega dela;

28. spodbuja države članice EU in države vzhodnega partnerstva, naj sklenejo dvostranske sporazume, zlasti z državami, ki se soočajo s trendom izseljevanja in tokovi priseljevanja, ki v končni fazi ustvarjajo neprijavljeno delo;

29. poziva države članice in države vzhodnega partnerstva, naj ustvarijo skupni okvir za uskladitev sistemov socialne varnosti, da bi se zaščitile pravice na področju socialne varnosti za mobilne delavce;

30. poziva svoja sopredsednika, naj to resolucijo posredujeta predsedniku Evropskega parlamenta, Svetu, Komisiji, podpredsednici Komisije/visoki predstavnici Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, Evropski službi za zunanje delovanje ter vladam in parlamentom držav članic in držav vzhodnega partnerstva.